
Drømmen om transfusjon

FORSIDEBILDET

Tanken om å overføre blod til en person som menes å trenge det, enten fra en annen person eller fra et dyr, er meget gammel – hvor gammel vites vel egentlig ikke.

At en pasient kunne mangle blod, kunne være lett å forstå, selv om man ikke hadde så mye medisinske kunnskaper. Dessuten er blod en av de fire kroppsvæskene som inngår i humoralpatologiens balansesystem, en meget veletablert medisinsk tenkemåte. Og fordi man i eldre tid ofte knyttet mange personlige egenskaper til blodet, var den tanken ikke fjern at man kunne overføre slike egenskaper ved hjelp av å overføre blod. Foryngelse kunne også tenkes.

Imidlertid var det gjerne overskudd av blod man var mest opptatt av, noe som kunne rettes på ved årelating eller koppsetting. Men omfattende årelatinger for en eller annen sykdom kunne også gjøre det aktuelt å vurdere blodoverføring (1).

Morton (2) anfører at den første sikre beskrivelse av en blodoverføring finnes hos Giovanni Colle (1558 – 1631) i en bok fra 1528, og han viser også til omfattende litteratur om temaet. Slike transfusjoner gikk sjelden bra, og når de gikk bra, dvs. når mottakeren av blodet ikke ble syk og døde, mener Gotfredsen (1) det skyldtes at det ble overført enten meget lite eller ikke noe blod ved prosedyren, sannsynligvis pga. koagulasjon. Før blodtyper og forlikelighet var blitt kjent, var blodtransfusjon noe man stort sett forholdt seg teoretisk til.

Tegningen som er gjengitt på Tidsskriftets forside, viser imidlertid at blodoverføring ble omtalt ved kirurgiundervisningen i København på slutten av 1700-tallet. Vilhelm Hennings (1716 – 94) var militærlege og ble i 1759 utnevnt til professor i anatomi og kirurgi ved universitetet, og i 1760 ble han såkalt generaldirektør for kirurgien. I 1785 ble han professor ved det nyopprettede kirurgiske akademi (3). I Det kongelige biblioteks samlinger i København finnes det et udatert og usignert forelesningsreferat fra hans forelesninger. Til dette referatet hører 23 sider med tegninger. Et av arkene viser blodoverføring fra menneske til menneske og fra dyr til menneske. Metoden ble imidlertid neppe brukt i praksis i samtiden. Gotfredsen tilskriver kirurgen Søren Eskildsen Larsen (1802 – 90) å ha utført den første blodtransfusjon i Danmark i 1848, uten at han nevner noe om resultatet.

I Norge var vi tidligere ute enn i Danmark, ettersom kirurgen Christian August Egeberg (1809 – 74), sannsynligvis i 1836 foretok en blodoverføring for å redde en pasient som hadde fått en alvorlig blødning etter en incisjon i perineum. Det anføres imidlertid at blødningen var dødelig, så vi vet ikke noe om hvilken betydning selve transfusjonen hadde for utfallet (4).

Drømmen om å kunne utføre en vellykket blodoverføring forble en drøm helt til for 100 år siden, i 1901, da Karl Landsteiner (1868 – 1943) i Wien påviste at det var forskjellige blodtyper (det han kalte ABO-typene), og at blodtypeuforlikelighet inntil da hadde vært det store faremomentet ved transfusjoner. Først nå kunne blodtransfusjon bli rutine. Landsteiner fikk nobelprisen for dette i 1930.

LITTERATUR

1. Gotfredsen E. Medicinens historie. 3. utg. København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1973.
2. Norman JM, red. Morton"s medical bibliography. Aldershot: Scolar Press, 1991.
3. Larsen Ø. Schiff und Seuche 1795 – 1799. Oslo: Universitetsforlaget, 1968.
4. Larsen Ø, red. Norges Leger. Bd. II. Oslo: Den norske lægeforening, 1996.

Publisert: 30. oktober 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 8. juni 2026.